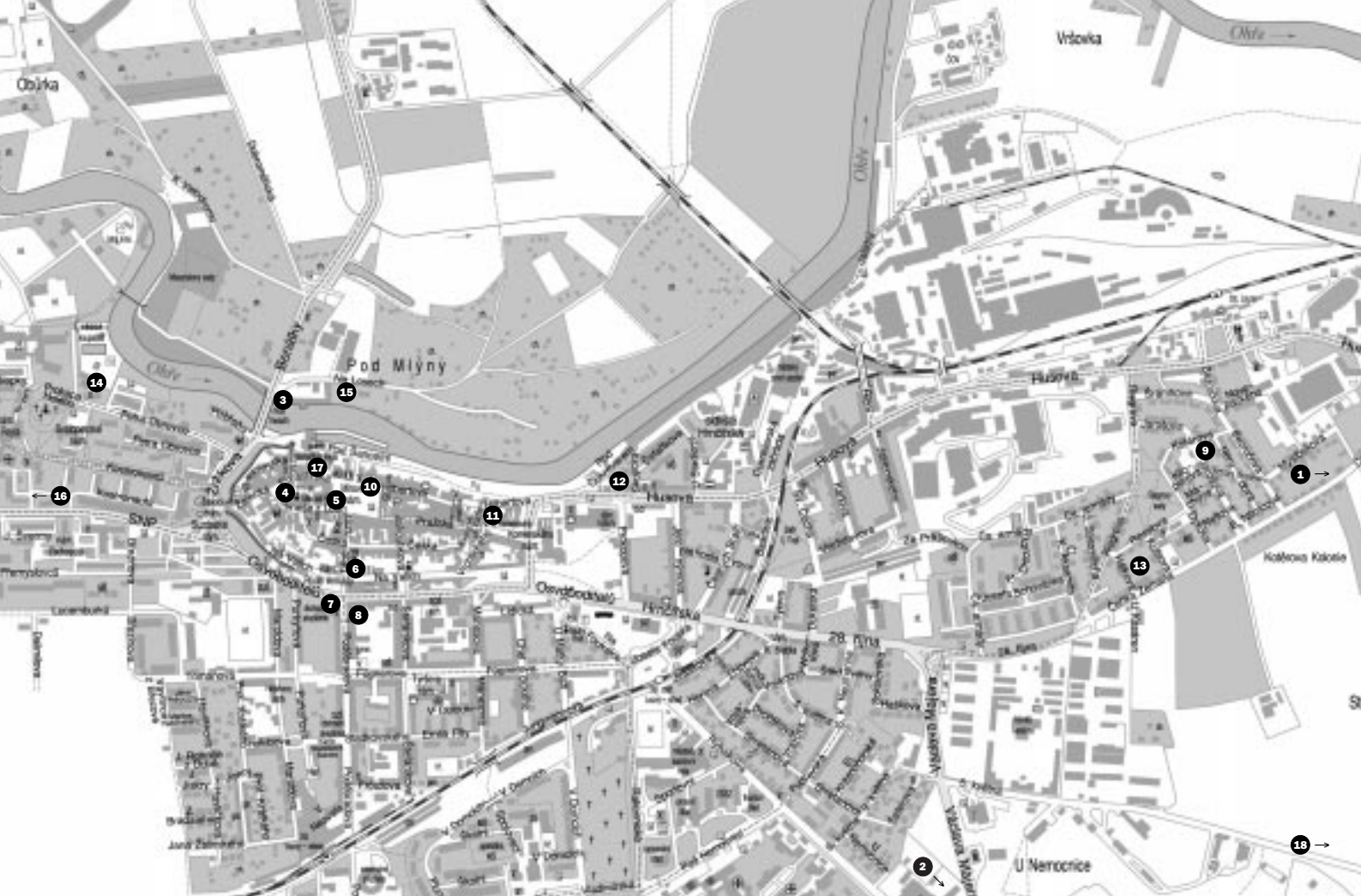

Šumné Louny

- 1. Lázeňský pavilon** – Mšené
- 2. Schwarzenberský cukrovar** – Chlumčany
- 3. Inundační most** – ulice Benátky
- 4. Kostel svatého Mikuláše** – ulice Beneše z Loun
- 5. Rodný dům Kamila Hilberta** – Mírové náměstí 39
- 6. Strombachova tiskárna** – Táboritská 662
- 7. Sokolovna** – Poděbradova 638
- 8. Školy** – Poděbradova 661, 640
- 9. Železniční kolonie** – ulice Husova, Bezručova, Čeňka Zemana, Dykova, Riegrova
- 10. Městská spořitelna** – Mírové náměstí 53
- 11. Secesní kasička** – Hilbertova 77

- 12. Loutkové divadlo** – Husova 832
- 13. Kolonie Jeruzalém** – Čeňka Zemana 1471–1449
- 14. Kavárna na Výstavišti** – Výstaviště 1470
- 15. Jiráskova vila** – Benátky 1835 (Na Losech)
- 16. Finské domky** – směr Březno, Chomutov
- 17. Galerie Benedikta Rejta** – Pivovarská 34
- 18. Kaple svatého Václava** – Vlčí u Loun

Obraz I. ■ Stan

Krajina přespanilá kolkolem. Jsme neda-
leko Slavětína.

Horizont: zvlněné České středohoří co vel-
bloudů karavana k východu se šine. Na
poli stojí stan exotický.

V něm architekt a děti — jako vždycky.

Velbloud líně vedle stanu popásá se...

(Zase to začíná znova — teď najít správná
slova. Správné verše a správné věty
pro šumné lounské siluety.)

Architekt:

Kampak dnes vypravíme se?

Děti:

Kdo na zádech tě ponese?

Architekt:

Do Loun, kde čas se líně loudá?

Do města luny!?

Toť úkol pro velblouda!

Obraz II. ■ Mšené — lázně

Architekt na velbloudu projíždí krajinou.
Vede jej mlčenlivý beduín.

Architekt přijíždí k lázeňskému pavilonu.
Dvorana. Tu z velblouda sesedá a vchází
dovnitř. Ještě si ovšem předtím prohlédne
malebně exotický exteriér.

Míjíme pavilon a vcházíme pod skleně-
nou vstupní markýzu. Kamera si spolu
s architektem vychutnává výzdobu fasády
s barevnými „japonskými“ krajinami.
Zastavíme se u nápisu na fasádě.

Architekt čte:

Dnešní cesta bude exotická. Ne-
jen díky trpělivému velbloudovi, je-
hož hrby tolik připomínají vulka-
nické vrchy Českého středohoří,
ale zejména díky mimořádným
stavbám, které nás čekají.
A jedém! Klusnem!

Tak třeba hned tento pavilon jako
by do lázní Mšené dorazil odně-
kud z ostrova Honšú. A přitom se
zrodil v hlavě tehdy pětadvacetile-
tého náchodského rodáka Jana
Letzela, jemuž se právě Japonsko
stalo osudem.

„Jedna věc hyzdí stavení,
že úst jemu dáno není,
aby se samo hájilo,
kdyby se o něm mluvilo.
Pomni, že snáze je souditi
nežli věc dobrou zrobiti.“
Tato jasnozřivá slova nechal ve-
psat nadaný Kotěřův žák do prů-
čelí své secesní stavby z roku

Tato informace je prostříhána dobovými fotografiemi lázeňského pavilonu, portrétem Jana Letzela a jeho smutně slavné hirošimské stavby. To se již ovšem ocitáme v interiéru.

Architekt zavře staré číslo časopisu Podřípan, z něhož četl, a spokojeně dodá:

Architekt nasedá na velblouda a odjíždí.

1905, aniž tušil, že o čtyřicet let později se bude jiná jeho „dobře zrozená věc“ — Průmyslové muzeum v Hirošimě — sama hájit proti zničujícímu atomovému útoku.

Vraťme se raději ještě do idylického roku 1905, tehdy popisuje časopis Podřípan lázeňskou novostavbu takto: „Krásným dekorativním vestibulem vejde se do společné síně, z níž možno se uchýliti buď do čítárny, neb hovorny. Odtud pak do vzdušné, devět metrů vysoké společné jídelny, která má několik jednotlivých chambres pro užší společenské kroužky. Pamatováno jest i na vkusnou galerii pro orchestr...“

Většina toho se díkybohu dochovala dodnes...

Jan Letzel odjel po dokončení této stavby na studijní cestu do Egypta. My na tomto egyptském velbloudu s naším tajemným mlčenlivým průvodcem budeme pokračovat do Loun...

Obraz III. Peruc

Jsme pod staroslavným Oldřichovým dubem. Ve vodě, voděnce tu pere malířská plátna svůdná Božena, jak ji známe od dob Kosmových. Místo knížete Oldřicha tu však spatřujeme malíře Emila Fillu u malířského stojanu, jak právě dokončuje jedno ze svých slavných pláten Českého středohoří.

Božena si utírá zpoceně čelo:

Filla se nenechá rušit a dodá:

Než dorazíme do města, které za svůj název vděčí luně, napojíme velblouda pod věkovitým dubem v Peruci. Ale komu to tu pověstná krasavice Božena pere prádlo? *To není kníže Oldřich lovíeše, ale Emil Filla maluješe!*

Než mě tu Oldřich uloví, vyperu plátna Fillovi.

Na všech stranách pode mnou se vzdouvala země, v crescendo kopců, pohoří, hor, a z ní, kam až dohlédlo oko, vzpínající se křivkou tyčilo se naše krásné a půvabné Středohoří...

Architekt vysvětluje:

Architekt se rozhlédne kolem. Na šňůře místo prádla visí Fillova plátna. Přes malované krajiny prolínáme se do reálné krajiny dalšího obrazu.

Obraz IV. 🏠 **Sušárna chmele v Chlumčanech**

Míjíme neogotickou sušárnu chmele, původně schwarzenberský cukrovar.

Obraz V. 🏠 **Inundační most**

Architekt na velbloudu projíždí prázdnou chmelnicí pod inundačním mostem na levém břehu řeky Ohře. (Půjde mu to jistě dobře...)

Obraz VI. 🏠 **Kostel svatého Mikuláše**

Architekt vjíždí na velbloudu Žateckou bránou do středověkého města. Výjev působí téměř biblicky. „Parkuje“ před vstupem do chrámu svatého Mikuláše.

Architekt v neskutečném krovu kostela. Komentuje:

Emil Filla pobýval na zámku v Peruci v posledních letech svého života.

Subtropické křivky kopců přivedly nás do Chlumčan u Loun. Zde na mírném pahrbku trůní místo beduína v tudorovské anglické neogotice schwarzenberský cukrovar. Kombinované hrázděné zdivo působí směle a neotřeje.

Tedy nejen zvlněný reliéf krajiny, meandry řeky Ohře, ale také zelené moře chmelnic formovalo město Louny, ke kterému vede již od počátku 19. století přes záplavové území tento dvě stě deset metrů dlouhý inundační most z opukových a pískovcových kvádrů nesoucí čtyřiceti pilíři.

Nenechte se mýlit středověkým zdívem gotického trojstěžníku kostela svatého Mikuláše. Kořeny moderní lounské architektury musíme hledat právě tady!

A to nejen díky mimořádnému umění a konstrukční genialitě stavitele Benedikta Rejta, mistra Pavla z Pardubic a tesaře Heljáše. Ale také kvůli jménům architektů Josefa Mockera a Kamila Hilberta,

Obraz VII. 🏠

Architekt Kamil Hilbert

Jsme na náměstí před rodným domem Kamila Hilberta. Postupně navštívíme ještě dům v Hilbertově ulici a projedeme na velbloudu Poděbradovou třídou, kde vedle sebe stojí hned čtveřice Hilbertových realizací. Řada z nich je v současnosti bohužel v žalostném stavu.

kterí provedli kolem roku 1900 puristickou úpravu této nejvýznačnější lounské siluety.

A právě Kamil Hilbert, bratr slavného dramatika Jaroslava a syn lounského starosty, se narodil v tomto domě na náměstí v roce 1869. Pozdější absolvent vídeňské Akademie a autor dostavby chrámu svatého Víta na Pražském hradě zanechal v Lounech řadu realizací.

Na velbloudu se nesa můjím dům Antonína Hessa. Ukázněná neogotika. Kamil Hilbert. 1898. Průčelí původně zdobila freska svatého Václava od Jana Köhlera. Ten s Hilbertem spolupracoval na celé řadě dalších lounských staveb — jmenujme za všechny alespoň bývalou Strombachovu tiskárnu. Hilbert projektoval také sokolovnu a celé bloky školních a obytných budov na nově vzniklé reprezentativní Poděbradově třídě. Na všech těchto realizacích uplatnil Kamil Hilbert s vytříbeným vkusem různé slohové prvky od gotiky přes renesanci a baroko až k secesi. Škoda jen, že pozdější doba na nich stejně intenzivně uplatnila svůj vytříbený nezájem...

Obraz VIII. 🏠 **Železniční kolonie**

Projíždíme na velbloudu železniční kolonii. Začínáme v horní části, která nese pečeť Kotěrova rukopisu, a končíme v dolní části, dostavěné později Ottou Katzem.

Zhruba deset let poté, co Hilbert obohatil Louny o svou reprezentativní třídu, vzniká na opačném konci města další rozsáhlé dílo jiného významného českého architekta. Nebyl jím nikdo menší než Jan Kotěra.

Projíždíme kolonií a snažíme se nevěšmat si pozdějších svěpomocných vylepšení.

Nyní jedeme kolem bývalé prádelny přestavěné později na bytovou jednotku.

Teď je čas „vychutnat si“ současný zhovadilý stav.

Obraz IX. 🏠 První republika

Architekt seskakuje z velbloudího kymáčívého hřbetu na Mírovém náměstí.

V interiéru.

Kotěrova kolonie pro železniční zřízence, projektovaná a realizovaná v letech 1910–1920, patří k nejlepším příkladům humanisticky orientované moderní architektury u nás. Ojedinělý projekt obytného městečka nabízel téměř sto dvou- až třípodlažních domů sedmnácti různých typů.

Kotěra ve velkorysé sestavě pamatoval také na budovy hostinců, lázně, školu i kostel. Prádelny, dnes přestavěné na bydlení, byly z důvodů ekonomického využití tepla doplněny pekárnou a hernou pro děti. To vše v nadýchaných oblacích zeleně...

Tento ušlechtilý ideál se bohužel podařilo realizovat jen zčásti. Po Kotěrovi na jeho záměr navázal Otto Katz. Kotěra i Katz dnes mizí pod svěpomocnou živelnou smrstí zlatých českých rukou.

Městská spořitelna z roku 1928, projektant — František Albert Libra.

Luxusní až palácová stavba s travertinovým obkladem dominuje lounskému náměstí. Přetažená lineární římsa chrání dvě sochy od Otakara Švece. Tito dva asketičtí spořivci se dožili dnešních dnů. Na rozdíl od pomníků Franze Josefa, T. G. Masaryka a gigantické sochy Stalina na Leteňské pláni od téhož autora.

Mramorem obloženému vestibulu vévodí kašna s reliéfní bronzovou plastikou Otakara Španiela symbolizující ekonomickou prosperitu mladého Československa.

Opět na velbloudu. Jízda kolem nároží pošty.

Obraz X. 🏠 **Loutkové divadlo**

Sjíždíme Hilbertovou ulicí směrem k loutkovému divadlu. V pozadí je líbezná secesní nároží bývalé občanské záložny. Před námi na břehu řeky Ohře malebná architektura loutkového divadla.

Jsme před loutkovým divadlem. Velbloud je spokojen. Architekt zdá se také.

Jsme v sále divadla. Architekt s jednoduchou loutkou velblouda a malou figurkou — loutkou architekta — projíždí před plechovým panoramatem Loun. Z hlediště se na něj spokojeně dívá patron zdejších loutkářů Jan Tregler jako marioneta.

Obraz XI. 🏠 **Kolonie Jeruzalém**

Přijíždíme na velbloudu ke kolonii Jeruzalém. Poté si prohlédneme jeden z bytů. Opuštíme jej přes zahrádku s dřevníkem. V garáži si vyzvedneme velblouda a pokračujeme dál.

Nárožní secesní kasička. Architekt Antonín Pfeifer. Neznáte? Ale znáte! Palác Koruna v Praze.

Na našich šumných cestách viděli jsme již všelijaká divadla — skromná i honosná, střízlivá i vznosná. Ještě však nikdy neviděli jsme takové divadlo loutkové.

Malebná až pitoreskní architektura stálé loutkové scény z roku 1920, na jejíž podobě se podíleli architekti Polák a Katz, vděčí za svou existenci nadšení místních loutkářů a velkorysosti správy města, které darovalo stavební materiál ze zbořených jatek. Za to, že nejstarší loutkové divadlo v Čechách nebylo později v časech pětileté zbořeno, vděčí náhodě — právě zde se lounská levice přihlásila ke třetí internacionále. Kdo ví, kdo tehdy tahal za nitky osudu.

A tak se marioneta z roku 1925, zpodobňující zakladatele divadla Jana Treglera, i dnes může se svou fajfčíčkou spokojeně dívat, jak po jevišti procházejí dějiny i velbloudi!

Ačkoli se stále pohybujeme v Lounech a okolí, viděli jsme již inspirace japonské a anglické. Jízda exotická pokračuje. Za námi je čtvrť zvaná Habeš a před námi kolonie Jeruzalém. Za svůj lidový název vděčí původně bílým omítkám a rovným střechám. Za svůj vznik již v roce

1931 pak projektu architekta Josefa Hausenblase. Tento německý architekt studoval v letech 1927–1931 u Hanse Meyera na proslulém Bauhausu. Byl mocně ovlivněn funkcionalismem a teoriemi minimálního bytu. Vzpomínáte si na Loosovu kolonii Babí v šumném Náchodě? I zde je využit každý centimetr. Na půdorysu zhruba šestkrát devět metrů se v přízemí nacházejí pokoj s kuchyní a se záchodem a v patře dvě ložnice s koupelnou. V účelném domě nás uspokojí i ryze účelné materiály. Koupelna – sólo pro pastelový sololit. A jen tak na okraj – Hausenblas ve stejném duchu projektoval a pozor (!) se značnou ztrátou realizoval nejen tento Jeruzalém, ale i blok minimálních bytů v nedalekých Lenešicích. Na velmi úzkou parcelu se vejde ještě dřevník, chlívek, další chlívek, dílna, pohodlné sezení s květinovou záclonou, živé květiny, okrasná skalka, živá zahrádka a houpačka pro vnoučata. *A garáž, kde náš velbloud spokojeně přežvykuje. Jedeme dál, cesta pokračuje.*

Obraz XII.
Kavárna na Výstavišti

Jedeme po železném lávce přes Ohři směrem k výstavnímu pavilonu.

V témže roce, kdy staví Josef Hausenblas své minimální byty, koná se na novém lounském Výstavišti velkolepá Severočeská krajinská výstava. Dnes nám ji připomíná pouze tento železný most přes Ohři a funkcionalistický pavilon, na kterém s architektem Otakarem Polákem údajně spolupracoval Josef Chochol. Ve třicátých letech zde sídlila mimo jiné mondenní kavárna

Architekt přichází ke kavárně, před zavřenými dveřmi na něj čeká náš starý dobrý číšník.

Číšník představuje postavy, které potkáme za dveřmi:

Jsme v kavárně. Vše v mlze a měkkém světle. Vidíme tři postavy s andělskými křídly. Jsou to Konstantin Biebl, Arthur Breisky a Karel Konrád. Hrají biliár. Mají rozděleny tyto Bieblovy verše:

Obraz XIII. Vila

Architekt míjí na velbloudu nedalekou vilu.

Obraz XIV. Finské domky

Kolébavě se šineme kolonií finských domků, jež jsou vlastně z Rakouska.

Aloise Minaříka se dvěma tanečními parkety a orchestrem Salonor.
*Hm... až sem voní čerstvá káva!
Kdo z lounských literátů nás
uvnitř očekává?*

*Náš dobrý číšník obslouží je
všecky!
Kdo je tu dnes?*

*Konstantin Biebl, Konrád
a Breisky!*

„Já myslel v nebi, ach v nebi
tam je krásně
jako v kavárně...
Jako v kavárně, kde hoří lustry
a andělé hrají biliár...
Tam mrtví básníci lámou rohlíky
a po stolech píšou básně
na každou svatou jeden
madrigal...“

Válečná léta čtyřicátá více brala, než dávala, přesto v roce 1942 vyrostla nedaleko Výstaviště podle projektu Františka Hiekeho tato krásná rodinná vila. Slyšíme v ní nejen přírodní wrightovské tóny, ale také přísnou kázeň německé moderny.

Charakter „koloniálního města“, tedy města obytných kolonií, neztratily Louny ani těsně po válce. Důkazem toho je tento utěšený soubor montovaných dřevěných tzv. finských domků, které si původně u rakouské firmy Kotwa objednala společnost Baťa.

Záběr končí na sousedící hradbě panelové zástavby.

Obraz XV. Sídliště

Jsme na náměstí Benedikta Rejta uprostřed bezútěšného sídliště na Žateckém předměstí. Kolem panely, bezradný velbloud a smutný architekt, před námi socha Benedikta Rejta, kterému kdosi zcizil olovnicí.

Tu někdo architektovi poklepe nesměle na rameno. Je to další lounský rodák, Jaroslav Vrchlický.

Architekt pokývá smutně hlavou. A dodá:

Kamera dojde na sochu Benedikta Rejta. Detail ruky, která by měla držet olovnicí.

Obraz XVI. Galerie

Na velbloudu před galerií. Architekt jej „parkuje“ u velkých písmen BENEDIKT REJT.

Celou zástavbu však převzaly znárodněné porcelánky jako válečnou reparaci, a tak se tyto domy typ H 3A Hartl objevují v roce 1950 v Lounech.

Úroveň tepelné izolace nejlépe dokládá skutečnost, že pouze devatenáct centimetrů silný vrstvený obvodový plášť bez problémů odolává mrazům nejen doma pod Alpami, ale i agresivním vlivům Českého středohoří...

*Hejno dřevěných domků
je nedaleko odsud,
soubor barokních usedlostí
potkal jiný osud.*

Na Žateckém předměstí je v sedmdesátých letech 20. století rezolutně zadupal prvomájový průvod panelů.

*Ach, mladý příteli, můj rodný dům
— div se světe —
zbourali v Lounech už
ve dvacátých letech...*

*Smutný zůstane navzdýcky
básník Jaroslav Vrchlický.
Ani Benedikt Rejt nemá k tomu
co říci.
Někdo mu nedávno ukradl
olovnicí...*

Tak docela zarmoucen však Benedikt Rejt být nemusí, byť přišel o olovnicí, získal v roce 1998 přestavbou bývalého pivovaru

Jsme v interiéru. „Plujeme“ prostorem.

Obraz XVII.

Vičí – kaple svatého Václava

Do tohoto prostoru se prolínáme přes strop galerie.

Pak vycházíme ven. Tam velbloud. Odjždíme podvečerem za dětmi. Střecha kaple mezi domky jako na Konůpkově ilustraci k *Bibli kralické*.

skvostnou budovu – galerii moderního umění, která nese právě jeho jméno napsáno písmeny holandského designéra Henrika Barense.

Až antická piazzeta s betonovými elektrickými sloupy a smrkovými fošnami předznamenává mimořádný zážitek. Vstupní fasáda s výraznými světlíky našeptává, že právě světlo určuje vnitřní prostor. Autorem jednoho z nejpronikavějších činů soudobé české architektury je profesor pražské AVU Emil Přikryl.

Tuto stavbu, stejně jako českou avantgardu kdysi, cení nejen naše, ale i cizí odborné časopisy!

Otazníkem pouze zůstává, jak a co zde vystavit, aby to bylo silnější než vyhraněná Přikrylova architektura...

Duchovní rozměr architektury je nejsilnější zbraní lounské galerie, ale také kaple svatého Václava ve více Vičí nedaleko za městem. Vznikla péčí rodiny Sochorů v letech 1897–1905.

Architekt Eduard Sochor zde podobně jako na Sarkandrově kapli v Olomouci pracoval s bohatě modelovanou vertikálou.

Výsledný, poněkud exotický tvar ovlivněný románskou architekturou Itálie a Francie inspiroval Jana Konůpka při jeho ilustracích *Bible kralické*.

A byť se bystrý potok protékající pod kaplí proměnil v družstevních letech v zatrubněnou vodoteč, je Sochorova kaple podnes místem, které občerství duši...

Šumné Louny

Duchovní i výtvarný rámec Loun pochází již z období třetihor, kdy vznikly křivky kopců, které se tyčí nad městem. Nejedná se o ohromující velehory, ale kdo se jednou soustředěně zadívá na siluety těchto čedičových monumentů — utuhlých přírodních drah — vypracovaných z druhohorních sedimentů, musí vystoupat na jejich hřbety. Zde navždy ztratí své srdce pohlcené kultovní přitažlivostí magmatické horniny a tklivou něhou stepní flóry. Existenciální snižost tohoto prostoru nad majestátní řekou Ohře okouzlovala české meziválečné avantgardisty stejně intenzivně jako francouzský surrealismus možná také proto, že geologickým původem a z něj vyplývající siluetou se toto pohoří podobá jihofrancouzskému Massif central. Královský stavitel Benedikt Rejt z Pistova počátkem 16. století (1518–1528) posadil svou revoluční síťovou klenbu nad halový prostor kostela svatého Mikuláše, která konečně zazářila v plné kráse nepřerušována bočními loděmi, a učinil tak jednou provždy tečku za aditivním románským principem, přezívajícím po celou dobu gotiky, a jasným gestem konkrétních a konvexních tvarů. V období počínající renesance založil diezenhoferovské barokní Čechy. Ale nebyli to jenom architekti a básníci, ale i malíři, které okouzila krajina okolí Loun — kromě současných lounských neokonstruktivistů (Zdeněk Sýkora, Vladislav Mirvald) —, jmenujme především Emila Fillu. Ten pobýval od konce války až do své smrti v roce 1953

v letních měsících na zámku v Peruci a akvarelovými barvami nesčetněkrát namaloval panorama Českého středohoří, o němž napsal: „Na všechny strany pod mnou se vzdouvala země v trylících pestrých polí, v crescendo kopců, pohoří, hor, a z ní porůznu, až kam dohlédlo oko vzpínající se křivkou, jak vzepjatý kuň tyčilo se naše krásné a úchvatné Středohoří, a tato celá země pozdravila ubohou mysl, že srdce mé s radostí poznávalo svůj kraj, kde kámen i mez, les i bystřina, celý duch krajiny mluví v nevýslovné přesvědčivosti a zpívá o plnosti života a každý kvítek, oblaka i řeky, tvar a barva, hlas duše, těla i srdce člověka neustále vydává svědectví o vnitřní rodné své podstatě — o svobodě.“ Když do Loun vstoupila meziválečná architektonická avantgarda zastoupená takovými zvucnými jmény, jakými jsou Otakar Novotný, Jan Kotěra, František Albert Libra nebo Pavel Bareš, měla již na co navazovat. Osada stávající na západním okraji dnešního města zvaném „Na Víscé“ později „Lázně“ byla po povolání německých kolonistů Václavem I. někdy kolem roku 1253 povýšena na město královské. Založeno bylo ovšem na jejím východním okraji. Barokní statky na místě původní osady přetrvaly neuvěřitelně dlouho — do osmdesátých let 20. století, kdy — až na dva hřbitovní kostely — podlehly kolonii paneláků. Kromě středověké, renesanční a také barokní zástavby (kostel svatého Mikuláše, špitál pro chudé a nemocné, měšťanské domy, městský pivovar) stály zde již mnohé doklady secesní a historizující architektury (inundační most, občanská záložna), ale především pak stavby Kamila Hilberta. Již jeho otec JUDr. Petr

Pavel Hilbert za osmnáct let ve funkci starosty města uskutečnil mnoho stavitelských záměrů, kromě jiného stavbu akciového cukrovaru, železničních dílen, obecní reálky, kanalizace a vodovodu s vodárenskou věží, městských lázní, městské plovárny, parku za mostem při Ohři (který měl procházkovou trasou spojuvat oddechový areál s obytnými koloniemi), hospodářské a občanské záložny. Na jižní straně města byla proražena nová ulice Poděbradova, kde byly postaveny budovy chlapeckých škol, vyšší reálky a sokolovny podle návrhů jeho syna Kamila Hilberta. V roce 1886 nechal pak strhnout skvostný renesanční dům — hotel U Tří lip — a na jeho místě postavit podle návrhu Saturnina Hellera novou radnici v pseudorenesančním slohu náznakem napodobující sloh strženého domu. Tento osud ovšem postihl i jím založenou stavbu z rýsovacího prkna syna Kamila — vodárenskou věž, která spolu se třemi renesančními domy s loubím podlehl v roce 1928 stavbě sportovního stadionu podřízeny od Františka Alberta Libry. Slavná éra funkcionalismu je tedy poznamenána destrukcí, kterou nelze omluvit ani vynikajícím dílem. Ovšem kolo dějin se točí pořád dál, a tak dodnes pomalu mizí další výjimečné stavby Františka Libry — obytná kolonie pro zaměstnance sportovního Spolilov. Pod horoučnými úpravami majitelů v zájmu zvýšení bytového komfortu se mění důmyslné kompaktní půdorysy a střídme vkusné interiérové prvky v krkolomné, nefunkční a nepěkné příbytky. O mnoho lépe nedopadla ani legendární kolonie železničních zaměstnanců od rektora spiritus České architektury 20. století Jana Kotěry, který ji v letech

1910–1920 vyprojektoval do všech detailů. Je to, nebo spíše bylo jeho vrcholné dílo výtvarné, ale především sociálně-ideové. Výjimečný urbanistický koncept obsahuje sedmnáct typů bytových domů doplněných prádelnami a sociálními zázemím (školou, hospodou, lázněmi). Ve druhé verzi byl projekt značně zredukován, přesto nebyl zcela zrealizován. Podobný osud postihl kolonii Jeruzalém Josefa Hausenblase, nadaného žáka Hanse Meyera, uvaděče idejí Bauhausu do života. Důstojným pokračovatelem architektonických velikánů je puristický pragmatik Emil Píkrýl, který je autorem projektu rekonstrukce Galerie Benediktka Rejta. Bývalý městský pivovar, postavený ve druhé polovině 18. století na pozůstatcích městských hradeb, v letech válečných zrekonstruovaný na kulturní zařízení města (včetně krytu a Štábu NSDAP), byl v letech poválečných zcela zdemolován. Projekt z roku 1992 řeší využití objektu pro výstavní účely galerie moderních umění, zaměřené na umění konstruktivistické. Při zachování původního zdiva a po odstranění dostaveb ze sedmdesátých let získala instituce objekt respektující standardy prezentace a ochrany výtvarných děl i výstavnícky a galerijní provoz. Za minimálních nákladů vznikl prostor neobvyklého ducha, suverénní prostoty a jemných detailů bez vlivu současné stavební výroby, technologií a sériových zařizovacích prvků. Stavbě je všeobecně vytýkána nelaskavost a suverenita výrazu. Nezbyvá než si postesknout slovy Jana Letzela, autora krásného lázeňského pavilonu v Mšeném: „Pomni, že snáze je souditi nežli věc dobrou zrobiti.“

Alice Štefančíková